

Granskning av äldreomsorgen

*med fokus på meningsfull vardag,
aktiviteter och socialt innehåll*

*Emmaboda, Tingsryd, Lessebo och
Uppvidinge kommuner*

Jard Larsson
Certifierad kommunal
revisor

1 september 2014

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattande bedömning för samtliga fyra kommuner.....	1
2.	Inledning	2
2.1.	Bakgrund	2
2.2.	Revisionsfråga och kontrollfrågor	3
2.3.	Metod.....	3
3.	Riktlinjer och vägledning för den sociala dokumentationen	4
3.1.	Socialstyrelsen	4
4.	Emmaboda/ Bjurbäcksgatan	5
4.1.	Iakttagelser	5
4.2.	Bedömning	6
5.	Tingsryd/ Tingsgården	7
5.1.	Iakttagelser	7
5.2.	Bedömning	8
6.	Lessebo/ Berghälla.....	9
6.1.	Iakttagelser	9
6.2.	Bedömning	10
7.	Uppvidinge/ Olofsgården	11
7.1.	Iakttagelser	11
7.2.	Bedömning	12
8.	Generella iakttagelser och bedömningar.....	13
8.1.	Finns tillräckligt styrande dokument och hur arbetar ledningen med det sociala innehållet? Hur säkerställs ett stabilt och kontinuerligt ledarskap? Hur närvarande är enhetscheferna i verksamheten?	13
8.1.1.	Iakttagelser	13
8.1.2.	Bedömning.....	13
8.2.	Finns det tydligt dokumenterat, i genomförandeplaner, hur de sociala insatserna skall tillgodoses?	13
8.2.1.	Iakttagelser	13
8.2.2.	Bedömning.....	13
8.3.	Finns tillräckligt med regelbundna aktiviteter, stimulering och daglig sysselsättning? I grupp och individuellt? Är dessa huvudsakligen utbuds- eller behovsbaserade?	14
8.3.1.	Iakttagelser	14
8.3.2.	Bedömning.....	14
8.4.	Finns tillräckligt med tid för samvaro och samtal? Ger måltiderna möjligheter till trevlig samvaro? Upplever de äldre att de får ett gott bemötande och att de har tillräckligt inflytande över vardagen?	15
8.4.1.	Iakttagelser	15

8.4.2.	Bedömning.....	15
8.5.	Finns tillräcklig kompetens i organisationen? Hur säkerställs den framtida kompetensförsörjningen? Hur säkerställs att personalresurserna är i harmoni med omsorgsbehoven?	15
8.5.1.	Iakttagelser	15
8.5.2.	Bedömning.....	16
8.6.	Finns en tydlig organisation och plan för hur det sociala kvalitetsarbetet ska bedrivas och följas upp? Upplever de äldre att vardagen är meningsfull? Hur mäts detta?	16
8.6.1.	Iakttagelser	16
8.6.2.	Bedömning.....	16

1. *Sammanfattande bedömning för samtliga fyra kommuner*

Granskningen visar att socialnämnderna, i varierande grad, säkerställer att äldreomsorgen håller god kvalitet avseende det sociala innehållet samt att de äldre har en skälig levnadsnivå. Nedan redovisas några sammanfattande bedömningar:

1. **STYRNING OCH LEDNING:** Nämnderna behöver fastställa mer tydliga och mätbara mål för äldreomsorgen avseende hur de psykiska och sociala behoven och insatserna ska tillgodoses.
2. **BISTÅNDSBEDÖMNING:** Vi rekommenderar att nämnderna även gör biståndsbedömningar i det särskilda boendet med fokus på det sociala innehållet och den äldres rätt till att uppleva meningsfullhet i livet. Lagförslag finns om att biståndsbedömningar även skall göras i det särskilda boendet från 2015.
3. **GENOMFÖRANDEPLANER:** Planerna är i behov av ökad tydlighet avseende när, var, hur och av vem olika sociala insatser skall utföras. I de granskade aktierna anges behovet av sociala insatser och aktiviteter på olika sätt och ofta mycket begränsat eller inte alls. Det är av stor vikt att dokumentet ”social dokumentation” tillämpas. Dokumentationen skall bli vara tillräcklig, väsentlig och korrekt. Enhetscheferna bör engageras i detta utvecklingsarbete.
4. **AKTIVITETER:** Aktiviteter har byggts ut och blivit en naturlig del av den ordinarie verksamheten. Huvudsakligen är det utbudsbaserade gruppaktiviteter. Mer av behovsanpassning och individfokus behövs. Aktivitetsutbudet behöver således ses över och än mer utgå från de äldres behov.
5. **SAMVARO och SAMTAL:** Möjligheter till samvaro och samtal för brukarna fungerar tillfredsställande på några av de granskade enheterna medan det finns brister på andra. Måltider och fikastunder behöver göras till avkopplande och rofyllda stunder på samtliga enheter. Personalen bör i möjligast mån sitta ned tillsammans med brukarna.
6. **MENINGSFULL DAG:** Några av de äldre upplever meningsfullhet i sina liv medan andra har svårt för att uppleva en meningsfullhet.
7. **BEMÖTANDE:** Vi bedömer att bemötandet av de äldre överlag är gott.
8. **KOMPETENS:** Viss vidareutbildning av befintlig personal har skett. För att säkerställa en bred, god och tillräcklig kompetens framöver bör övervägas att rekrytera även personer med t ex pedagogisk och psykiatrisk kompetens.
9. **UPPFÖLJNING och UTVÄRDERING:** Uppföljning och utvärdering av verksamhet och genomförandeplaner måste prioriteras. Enhetschefer och biståndshandläggare behöver ha aktiva roller i detta arbete.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Revisorerna i Emmaboda, Tingsryd, Lessebo, Uppvidinge kommun har givit PwC i uppdrag att genomföra en granskning av äldreomsorgen med fokus på det sociala innehållet i verksamheten, om det finns tillräckligt med aktiviteter, sysselsättning och stimulering samt om brukarna upplever att vardagen är meningsfull. Ett särskilt boende har valts ut att ingå i granskningen i varje kommun. I Emmaboda ingår även hemtjänsten då personalen arbetar både i det särskilda boendet och i hemtjänsten.

Kommunen har enligt Socialtjänstlagen ett ansvar för att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet och säkerställa en skälig levnadsnivå. Enligt de nationella målen ska de äldre:

1. kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
2. kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
3. bemötas med respekt och
4. ha tillgång till god vård och omsorg

Av Socialstyrelsens fjärde nationella undersökning 2012 avseende ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen” kan bl a följande utläsas:

- På särskilt boende anser en av fyra att möjligheten att komma ut är mindre bra.
- På särskilt boende anser fyra av tio att de inte får den hjälp de behöver med den träning som de behöver.
- Bemötandet är överlag bra men mer än en av tio har känt sig kränkta.
- En av fyra anser att de inte kan påverka på vilka tider som hjälpen skall ges.
- De som har dålig hälsa är genomgående mindre nöjda.

Socialstyrelsen bedömer att det sociala innehållet är ett utvecklingsområde för dagens och morgondagens äldreomsorg. I en ansträngd ekonomisk situation är det viktigt att inte det sociala innehållet får stå tillbaka på grund av att andra insatser prioriteras. I socialstyrelsens ”nationella värdegrund för äldreomsorgen” lyfts meningsfull vardag fram som ett prioriterat område.

2.2. Revisionsfråga och kontrollfrågor

Revisionsfråga:

Bedriver socialnämnderna i respektive kommun en ändamålsenlig verksamhet så att de boende i de särskilda boendena upplever en meningsfull vardag?

Kontrollmål:

1. Finns tillräckligt styrande dokument för det granskade området?
2. När, var och hur arbetar ledningen med det sociala innehållet i förhållande till övrigt innehåll i omsorgerna?
3. Finns det tydligt dokumenterat i genomförandeplaner hur de sociala insatserna skall tillgodoses?
4. Finns tillräckligt med regelbundna aktiviteter, stimulering och daglig sysselsättning? I grupp och individuellt? Är dessa huvudsakligen utbudsbaserade eller behovsbaserade?
5. Finns tillräckligt med tid för samvaro och samtal? Ger måltiderna möjligheter till trevlig samvaro?
6. Upplever brukarna att de får ett gott bemötande och att inflytande över vardagen är tillräcklig?
7. Finns tillräcklig kompetens i organisationen idag? Hur säkerställs den framtida kompetensförsörjningen?
8. Hur säkerställs att personalresurserna är i harmoni med omsorgsbehoven?
9. Hur säkerställs ett stabilt och kontinuerligt ledarskap? Hur närvarande är enhetscheferna i verksamheten?
10. Finns det en tydlig organisation och plan för hur det sociala kvalitetsarbetet ska bedrivas och följas upp?
11. Upplever de äldre att vardagen är meningsfull? Hur mäts detta?

2.3. Metod

Styrande dokument och genomförandeplaner har granskats.

Intervjuer har genomförts med förvaltningsledningar, enhetschefer och biståndshandläggare, aktivitetsledare och undersköterskor (i Emmaboda omsorgsassistenter/handledare) samt omsorgstagare och anhöriga.

Rapporten har faktakontrollerats av förvaltningscheferna i de fyra berörda kommunerna.

3. Riktlinjer och vägledning för den sociala dokumentationen

3.1. Socialstyrelsen

Varför behövs dokumentation:

- För rättsäkerheten, så att den enskilde ska ha möjlighet till insyn i sitt ärende samt för att den enskilde ska få de insatser han/hon har beviljats.
- För att få underlag för planering av omsorgsinsatser.
- För informationsöverföring mellan personal och för att upprätthålla en kontinuitet i arbetet.
- För att uppföljning och omprövning i ärendet ska vara möjlig.
- För att utveckla och säkerställa kvaliteten i omsorgsarbetet gentemot den enskilde samt för verksamhetsplanering och statistik.
- För de anställdas rättssäkerhet i samband med klagomål och anmälningar.
- För att möjliggöra insyn och tillsyn från t ex socialnämnden, revisorer, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen och JO.

Genomförandeplan är enligt Socialstyrelsen en överenskommelse med den enskilde och ett praktiskt redskap för personalen. Tillsammans genomförs en planering för genomförandet av beviljade insatser. Här görs en beskrivning av vilka insatser som blivit beviljade. Därefter förs en diskussion utifrån den enskildes önskemål om hur insatserna ska utföras. Överenskommelsen innefattar även när och vem som ska utföra insatsen. Även det angivna målet /delmålet och aktuell insats diskuteras och dokumenteras. Av planen ska framgå den enskildes fysiska, sociala, psykiska och existentiella behov och önskemål.

Enhetschef eller motsvarande har ansvar för vad som händer i verksamheten och för att lagstadgad dokumentation sker. Chefen ansvarar för att gällande dokumentationsregler följs och medarbetarna får kompetens och tid för att kunna dokumentera. Chefen har även ansvar för att upprätthålla rutiner för dokumentation.

Kontaktman ansvarar för att en individuell genomförandeplan upprättas för den enskilde.

Dokumentationen ska utföras på ett respektfullt sätt utifrån den enskildes integritet. Den skall vara:

Tillräcklig – innehålla nödvändig information.

Väsentlig – uppgifter som är av betydelse för ärendets gång. Dokumentationen ska inte heller vara onödigt detaljerad.

Korrekt – saklig och inte innehålla ovidkommande omdömen.

4. Emmaboda/ Bjurbäcksgatan

4.1. Iakttagelser

Socialnämnden har följande styrande dokument:

- Socialtjänstplan – ditt ansvar, vårt stöd – ett självständigt liv.
- Värdegrunden i praktiken – så här gör Emmaboda.
- Det är konstigt att du kan veta hur jag vill ha det!

Info: Socialförvaltningens Allaktivitetshus och Möteslokaler.

Vid intervjuerna framkommer att ledningen arbetar aktivt med att styra verksamheten mot uppsatta mål. Verksamheten består av små arbetsgrupper. Max 8 anställda ska en omsorgstagare möta under en fjortondagsperiod. Det är samma personal som arbetar både inne och ute i geografiskt indelade områden. Personalen arbetar flexibelt och utifrån de äldres behov. Det finns en social medvetenhet i organisationen. Personalen arbetar för att skapa delaktighet hos de äldre. Samtal och dialog är viktiga byggstenar.

Det har varit viss rotation på enhetschefstjänsterna, trots detta så har den sociala kvaliteten kunnat upprätthållas. Enhetscheferna är placerade ute på de olika enheterna så att de har närhet till personal och de äldre.

Bemötandet upplevs som gott eller t o m mycket gott.

Allaktivitetshus finns inom boendet. Hit kommer deltagare både från boendet och från de som bor ute i samhället. Separat personal finns för denna verksamhet. Månadsblad delas ut.

Restaurangen som finns i huset är en viktig mötesplats för både de som bor inne och de som bor ute. Personalen arbetar aktivt för att så många som möjligt ska nyttja denna.

Omsorgstagarna har samma service oavsett om de bor inne på boendet eller ute i egna lägenheter. Alla har larm för att kunna påkalla hjälpinsatser när så behövs.

Det görs biståndsbedömningar på de som har ett beslut om särskild boende. Vid granskning av genomförandeplanerna kan konstateras att dessa är enkla och lättförståliga utifrån olika rubriker. I planerna betonas vikten av att lyssna in de äldres behov och förutsättningar. På grund av små personalgrupper underlättas informationsutbytet mellan personalen vilket minskar behovet av ”onödig” administration.

Många kommuner kommer till Emmaboda för att studera deras äldreomsorg. Denna är även uppmärksammat av Socialstyrelsen och SKL.

4.2. Bedömning

Emmaboda har bra och lite annorlunda styrande dokument. Vi bedömer att ledningen arbetar aktivt med att styra verksamheten och att det fungerar väl med att arbeta i små arbetsgrupper vilket ger hög kontinuitet för omsorgstagarna.

Verksamheten håller hög kvalitet och denna har kunnat upprätthållas trots viss chefsrotation. Det finns en hög social medvetenhet i organisationen där personalen arbetar med stor delaktighet hos de äldre.

Genomförandeplanerna är enkla och lättförståliga utifrån olika rubriker och inte detaljfokuserade. Det är positivt med de små personalgrupperna vilket skapar trygghet hos de äldre och underlättar informationsutbytet mellan personalen vilket minskar behovet av ”onödig” administration.

Vi bedömer att socialnämnden, i relativt hög grad, säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt.

5. Tingsryd/ Tingsgården

5.1. Iakttagelser

Socialnämnden har följande styrande dokument:

- Styrkort för socialnämnden.
- Styrkort för Tingsgården.
- Hur ska vi göra för att kunna ge den bästa omvårdnaden och tillvaron?
- Handlingsplan för Tingsgården.
- Tjänstegarantier för äldreomsorgen.
- Dokumentet: Bemötande, delaktighet, aktiviteter, egen tid, kontaktman och anhörigstöd.

Info: Aktiviteter på Tingsgården.

Ledningen anser att det skulle behövas mer av central styrning av verksamheten och att det skulle behövas ett bättre system för kvalitetsmätning än de nu gällande styrkort. Ledningen arbetar dock aktivt med att styra verksamheten mot uppsatta mål men mycket återstår enligt dem själva.

Det har varit relativt god kontinuitet på enhetschefstjänsterna. Enhetscheferna är placerade ute på de olika enheterna så att de har närhet till personal och de äldre.

Personalen arbetar alltmer utifrån de äldres behov. Det finns en social medvetenhet i organisationen. Flera tar upp att fler kompetenser behövs inom äldreomsorgen.

Vid intervjuerna tas upp att bemötandet upplevs som gott. Inflytandet har ökat för de äldre men det finns ytterligare utvecklingsmöjligheter.

En särskild verksamhet för aktiviteter, med egen personal, finns inom boendet. Veckoprogram finns. Ett aktivitetsprojektet "Kul på hjul" upplevs som mycket positivt av personalen. Aktiviteterna är mer utbudsbaserade än behovsbaserade. Gruppaktiviteterna fungerar relativt väl medan för individuella aktiviteter finns mer att göra.

Vid intervjuerna tas upp att det inte ges tillräckligt med tid till samvaro och samtal för de äldre. De äldre efterfrågar mer av att "sitta på sängkanten" och samtala med personalen.

Restaurangen som finns i huset är en mötesplats för både de som bor inne och de som bor ute. När verksamheten flyttar till Örnén 2015 kommer den stora matsalen att ersättas av flera mindre matsalar vilket välkomnas. Kostverksamheten fungerar inte väl vad gäller service och tillmötesgående.

Genomförandeplanerna är relativt enkla och lättförståliga utifrån olika rubriker. Några av planerna är väl genomarbetade medan andra är mer schabloniserade och ospecifika till när, var och hur dessa ska utföras. Mycket personaltid används till att hantera datorerna.

Tomplatser finns på flera olika enheter. Ledningen vill se över antalet äldreboende och antalet platser i samband med öppnandet av Örnén 2015. Att stänga en avdelning på Tingsgården håller på att genomföras. Förvaltningen skulle även behöva ett ändamålsenligt resursfördelningssystem för äldreomsorgen.

Enligt socialstyrelsens enkät är det fler äldre som upplever ensamhet i Tingsryd än i övriga landet.

5.2. Bedömning

De styrande dokumenten ”går delvis in i varandra” och det är svårt att följa en linje i styrkortet. Att cheferna arbetar aktivt för att öka det sociala innehållet i boendet är ändamålsenligt.

Att personalen alltmer arbetar utifrån de äldres behov är positivt liksom att det finns mer social medvetenhet i organisationen idag.

Det behöver avsättas mer tid till samvaro och samtal då omsorgstagarna efterfrågar detta.

Åtgärder bör vidtas för att förbättra servicen från kostverksamheten.

Några av de granskade genomförandeplanerna är väl genomarbetade medan andra behöver förbättras då de idag är delvis schabloniserade och ospecifika till när, var och hur sociala insatser ska utföras.

Att fler äldre upplever ensamhet i Tingsryd än i övriga landet bör föranleda åtgärd.

Vi bedömer att socialnämnden, till vissa delar, säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt.

6. Lessebo/ Berghälla

6.1. Iakttagelser

Socialnämnden har följande styrande dokument:

- Lokala värdegarantier

Info: Aktiviteter för juni 2014

Flera av de anställda och boende tar vid intervjuerna upp att både förvaltningsledningen och enhetscheferna är relativt okända och inte närvarande i tillräcklig grad. De anser även att möten och sammanträden bör reduceras i antal och tid.

Biståndshandläggarna gör bedömningar av innehållet i det särskilda boendet. Det är mycket fokus på hälso- och sjukvårdsinsatser och mindre fokus på det sociala innehållet.

Vid intervjuerna tas upp att bemötandet upplevs överlag som gott. Några tar upp att det dock är svårt att fånga upp när brister i bemötande sker.

Aktiviteter vid Träffpunkten finns inom boendet. Hit kommer deltagare både från boendet och från de som bor ute i samhället. Separat personal finns för denna verksamhet. Månadsblad delas ut. Det finns relativt gott om gruppaktiviteter men inte individuella aktiviteter i den omfattning som skulle behövas.

Fritidsledare som finns anställda på avdelningarna är uppskattade funktioner. Vid intervjuerna tas upp att samvaro och samtal inte prioriteras av personalen. Flera tar upp att ”mycket gammal kultur sitter i väggarna.” Fritidsledarna är dock en resurs i arbetet med samvaro och samtal.

Restaurangen är en viktig mötesplats. Kostorganisationen är dock inte tillräckligt anpassad för äldreomsorgen och ljudvolymen är ofta hög i restaurangen. Förvaltningsledningen tar upp att åtgärder planeras för att komma tillrätta med bl a miljön i restaurangen.

Flera tar upp att många inte upplever en meningsfull vardag.

Ledning och personal anser att de inte hinner utveckla genomförandeplanerna i den omfattning som skulle behövas. Mycket tid anses gå till de rent tekniska frågorna i verksamhetssystemet.

Ledning och personal anser att dagens system för resursfördelning inte är optimal och att detta skulle behöva bytas mot ett mer ändamålsenligt sådant. Nämnden är mindre bra på att följa upp kvalitetsarbete.

6.2. Bedömning

Det saknas styrande dokument för det sociala innehållet i verksamheten. Ledningen behöver dessutom bli mer synlig och närvarande. Mer fokus bör riktas mot ett ökat socialt innehåll i äldreomsorgen. Åtgärder behöver vidtas för att förändra ”gammal kultur som sitter i väggarna”.

Det är positivt att fritidsledare finns anställda på avdelningarna då personalen inte prioriterar samtal och samvaro.

Kostorganisationen behöver anpassas för omsorgernas behov. Dessutom bör ljudvolymen i restaurangen dämpas.

Vid de stickprovsvisa granskningarna av genomförandeplanerna kan konstateras att dessa är informativa med undantag av att där anges ibland ”vad huset har att erbjuda”, ”enligt schema” och ”om tid finns”. Att ange när, var och hur-frågor på detta sätt är inte tillfredsställande. Ledning och personal bör utveckla genomförandeplanerna.

Nämnden behöver förbättra resursfördelningen inom äldreomsorgen samt bättre följa upp kvaliteten.

Vi bedömer att socialnämnden, inte i tillräcklig grad, säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt.

7. Uppvidinge/ Olofsgården

7.1. Iakttagelser

Socialnämnden har följande styrande dokument:

- Verksamhetsplan 2014 (antagen av socialnämnden 2013.12.12).
- Vårdighetsgarantier för äldreomsorgen (antagna av socialnämnden 2014.02.06).
- Inriktning avseende insatser för äldre (antaget av socialnämnden).
- Rutin för social dokumentation i ProCapita – lokalt för Uppvidinge kommun.
- Uppdraget som kontaktman inom vård och omsorg (2010.09.29)

Info: Välkommen till dagverksamheten.

Info: "Höstglöd" – en förening på Olofsgården.

Ledningen anser att det skulle behövas mer styrning och styrande dokument avseende den dagliga verksamheten. Det finns relativt gott om gruppaktiviteter men de individuellt behovsbaserade bör få ökat fokus och utvecklas. De anser även att värdegrunden behöver utvecklas avseende verksamhetens sociala delar.

Vid intervjuerna tas upp att personalen har en närvarande chef på plats. Enhetschefen har viss avlastning av sekreterare för administrativa göromål vilket underlättar ett närvarande ledarskap.

Vid intervjuerna tas upp att bemötandet av omsorgstagarna upplevs som gott.

Aktiviteterna på dagverksamheten vid Olofsgården fungerar enligt de intervjuade bra och föreningen "Höstglöd" som består av medlemmar som bor på Olofsgården liksom de som arbetar där fungerar bra som komplement till den dagliga verksamheten. Separat personal finns. Månadsblad delas ut.

Samtal och samvaro är enligt de intervjuade den del av verksamheten som först får stryka på foten när personalen har mycket att göra. Ledningen menar att samtal och samvaro är av stor betydelse för de äldre och det behöver avsättas mer tid för detta framöver.

Matsalen som finns i huset är en viktig mötesplats för både de som bor inne och de som bor ute. Personalen arbetar aktivt för att få så många som möjligt ska nyttja denna.

Genomförandeplanerna har utvecklats allteftersom och ledningen anser att de idag håller en rätt god standard. Vid granskning av genomförandeplanerna kan konstateras att dessa ofta är bra beskrivningar av de äldres situation men att dessa är

bristfälliga vad avser när, var och hur olika sociala delar skall tillgodoses. Det anges t ex ”tycker om att delta i de aktiviteter som erbjuds”. I flera av planerna anges inga sociala och/eller aktiverande insatser. Målen är ofta allmänt hållna och kopplade till lagens mer allmänna begrepp.

Enligt ledningen skulle personalresurserna behöva fördelas på ett mer ändamålsenligt sätt än vad som görs där även tid och resurser avsätts för att stilla oro, ångest och otrygghet.

7.2. Bedömning

Samtliga styrdokument är relativt tydliga samt fastställda av socialnämnden. Styrningen avseende den dagliga verksamheten bör öka då det finns relativt gott om gruppaktiviteter men inte tillräckligt med individuellt behovsbaserade. Värdegrunden behöver utvecklas avseende verksamhetens sociala delar.

Det är positivt att enhetschefen är närvarande och har viss avlastning av sekreterare för administrativa göromål.

Aktiviteter på dagverksamheten vid Olofsgården bedöms fungera väl.

Tid och resurser för samtal och samvaro behöver anpassas efter de behov som omsorgstagarna har.

Matsalen som finns i huset är en viktig mötesplats för både de som bor inne och de som bor ute.

I genomförandeplanerna är beskrivningarna av de äldres situation tydliga men de är bristfälliga vad avser när, var och hur olika sociala delar skall tillgodoses. I flera av planerna anges inga sociala och/eller aktiverande insatser. Detta behöver åtgärdas.

Nämnden behöver säkerställa en ändamålsenlig fördelning av personalresurserna.

Vi bedömer att socialnämnden, till vissa delar, säkerställer att verksamheten bedrivs ändamålsenligt.

8. Generella iakttagelser och bedömningar

8.1. Finns tillräckligt styrande dokument och hur arbetar ledningen med det sociala innehållet? Hur säkerställs ett stabilt och kontinuerligt ledarskap? Hur närvarande är enhetscheferna i verksamheten?

8.1.1. Iakttagelser

Nämnderna har relativt olika styrande dokument för de sociala verksamheterna inom äldreomsorgen.

Ledningsfunktionerna arbetar också på olika sätt med det sociala innehållet. I en av kommunerna bör cheferna särskilt utveckla det sociala innehållet.

8.1.2. Bedömning

Det finns inte tillräckligt styrande dokument för några av kommunerna. Detta är ett område som bör utvecklas.

Ledningsfunktionerna bör öka fokus på verksamheternas sociala innehåll.

Det finns relativt stora skillnader mellan hur olika enhetschefer och arbetsgrupper lyckats få ett fungerande socialt innehåll i äldreomsorgen.

I Emmaboda, Tingsryd och Uppvidinge upplevs cheferna som mer närvarande och delaktiga i verksamheten än vad som är fallet i Lessebo kommun.

8.2. Finns det tydligt dokumenterat, i genomförandeplaner, hur de sociala insatserna skall tillgodoses?

8.2.1. Iakttagelser

I de granskade genomförandeplanerna är det mer tydligt angivet vad som ska utföras och hur det ska göras för olika delar inom omvårdnad, mat, städ och tvätt. För sociala aktiviteter görs det mer varierande bedömningar och planer, både vad gäller behoven samt när, var och hur insatsen skall ges. Det framgår inte alltid i genomförandeplanerna vilka som har deltagit i upprättandet. Uppföljningar av planerna genomförs inte alltid som planerat.

8.2.2. Bedömning

Vår bedömning är att i de granskade akterna anges behovet av sociala insatser och aktiviteter på ett otillräckligt sätt. Nämnderna måste säkerställa att mer strukture-

rade bedömningar och planer görs, både vad gäller sociala behov samt när, var och hur insatserna skall ges.

Dokumentationen bör innefatta att såväl fysiska som psykiska, sociala och existentiella behov och insatser uppmärksammas.

Inför det planerade nationella förslaget om att biståndsbedömningar även ska genomföras i det särskilda boendet (från 2015) bör detta arbete påbörjas snarast möjligt i samtliga kommuner. Att även göra biståndsbedömningar i det särskilda boendet är en viktig rättssäkerhetsaspekt för den äldre.

Vi bedömer att det finns vissa brister i uppföljning av upprättade genomförandeplaner. Nämnden måste säkerställa att uppföljningar genomförs två gånger per år eller när det så är av behovet påkallat.

Enhetscheferna behöver vara mer aktiva i upprättandet av och uppföljningar av genomförandeplanerna för att säkerställa innehållet såväl socialt, juridiskt som administrativt.

8.3. Finns tillräckligt med regelbundna aktiviteter, stimulering och daglig sysselsättning? I grupp och individuellt? Är dessa huvudsakligen utbuds- eller behovsbaserade?

8.3.1. Iakttagelser

Aktivitetscentraler finns på samtliga fyra granskade enheter. De är delvis uppbyggda på samma sätt med fokus på gruppaktiviteter måndag till fredag med särskild personal för verksamheten. Det är oftast mer pigga äldre som deltar i aktiviteterna. Huvudsakligen bedrivs utbudsbaseade gruppaktiviteter och mindre av behovsbaserade individuella aktiviteter.

Några av kommunerna har generella regler om att erbjuda sociala aktiviteter och promenader en-två gånger per vecka för den äldre. Detta går inte alltid att utläsa av genomförandeplanerna.

Samarbetet med frivilligorganisationerna har utvecklats olika mycket i de granskade kommunerna.

8.3.2. Bedömning

Verksamheten för gruppaktiviteter har byggts ut och blivit en naturlig del av den ordinarie verksamheten. På andra ställen finns ett utvecklingsbehov. Aktivitetsutbudet bör dock ses över och mer utgå från de äldres individuella behov. Idag bedrivs huvudsakligen gruppaktiviteter som är utbudsbaseade.

Ett ökat fokus bör riktas mot mer passiva och orkeslösa omsorgstagare som har behov av aktivering och/eller stimulering. Om nämnderna vill få till stånd ökade

sociala aktiviteter och promenader måste detta styras upp bättre samt följas upp på ett bättre sätt.

Kommunerna behöver utveckla samarbetet med de lokala frivilligorganisationerna som ett komplement till verksamhetens egna insatser.

8.4. Finns tillräckligt med tid för samvaro och samtal? Ger måltiderna möjligheter till trevlig samvaro? Upplever de äldre att de får ett gott bemötande och att de har tillräckligt inflytande över vardagen?

8.4.1. Iakttagelser

Måltiderna fyller en stor del av de äldres dag och därför är det av stor vikt att dessa görs till trevliga och lugna stunder tillsammans med personalen. Olika enheter har här kommit olika långt i att få detta till stånd.

De äldre upplever överlag att de får ett gott bemötande. Möjligheterna till inflytande varierar men begränsas delvis av verksamhetens rutiner, bemanning och schemaläggning.

8.4.2. Bedömning

Det är av stor vikt att måltider och fikastunder görs till lugna och trevliga stunder tillsammans vid samtliga enheter. Personalen bör i möjligaste mån sitta ned tillsammans med brukarna.

Granskningen visar att de äldre efterfrågar mer tid för samtal och för samvaro än vad som ges. Detta är ett viktigt utvecklingsområde för att omsorgstagarna skall uppleva sin vardag som meningsfull.

Vår bedömning är att de flesta äldre upplever att bemötandet är gott men att möjligheterna till inflytande bör öka i vissa fall.

8.5. Finns tillräcklig kompetens i organisationen? Hur säkerställs den framtida kompetensförsörjningen? Hur säkerställs att personalresurserna är i harmoni med omsorgsbehoven?

8.5.1. Iakttagelser

Flertalet undersköterskor har huvudsakligt fokus och inriktning på omvårdnad. De har ofta mindre fokus på aktivering och stimulering samt behov av samvaro och samtal. Enligt flera av de intervjuade behövs en höjning och breddning av kompetensen.

Några av de intervjuade anser att det bl a skulle behövas mer av pedagogisk kompetens. För framförallt manliga brukare skulle det även behövas mer manlig personal. Några anser att mer av psykiatrisk kompetens skulle behövas.

För hälso- och sjukvård samt rehabilitering finns särskilda specialistfunktioner. Nämnderna har endast i ringa grad en motsvarande funktion för arbetet med socialt innehåll i form av aktivitetsledare.

Några av de intervjuade tar upp att undersköterskor relativt ofta känner sig främmande för att leda aktiviteter och sysselsättning. Det finns också undersköterskor som uppfattar att leda aktiviteter inte ingår i uppdraget som undersköterska.

8.5.2. Bedömning

För att säkerställa personalförsörjningen inför framtiden måste förvaltningarna mer vara med och påverka den nuvarande omsorgsutbildningen så att denna svarar upp mot morgondagens behov.

För att säkerställa en tillräcklig kompetens bör övervägas att rekrytera även personer med andra kompetenser än undersköterskor såsom t ex pedagoger och personer med psykiatrisk kompetens.

8.6. Finns en tydlig organisation och plan för hur det sociala kvalitetsarbetet ska bedrivas och följas upp? Upplever de äldre att vardagen är meningsfull? Hur mäts detta?

8.6.1. Iakttagelser

Flera av kommunerna saknar en tydlig organisation och plan för hur det sociala kvalitetsarbetet ska bedrivas och följas upp.

Vid intervjuerna framkommer att de äldre är rätt så förnöjsamma med sin vardag. Synpunkter framförs om att vardagen skulle bli mer meningsfull om det erbjöds fler aktiviteter och mer samvaro. Fysiskt och psykiskt piggare omsorgstagare är mer positiva till sin vardag. Aktiva och gruppintresserade omsorgstagare upplever mer meningsfullhet i vardagen än vad övriga gör.

8.6.2. Bedömning

Mer fokus bör riktas mot uppföljning och utvärdering så att nämnden säkerställer att verksamheten svarar för en god kvalitet både på förvaltningsnivå och ute på de olika enheterna.

Vår bedömning är att nämnden behöver mer fokusera på att passiva och inte gruppintresserade äldre får ett så meningsfullt liv som möjligt.

Vår bedömning är att kontaktmännen mer aktivt behöver följa och säkra att omsorgstagarna upplever en meningsfullhet i tillvaron.